

ÁTLÓK

(9.)

JUHÁSZ ERZSÉBET

Póluskának apró gyerekkorától fogva az volt egyik furcsa mániája, hogy kiszedgette a családi képesdobozból a rosszul sikerült fényképeket, és mindenki bosszúságára mutogatta őket. Ez a képesdoboz volt az ő igazi kincsesládája. Volt ugyan egy-két foghíjas fényképalbum is a háznál, de azokba bele sem nézett. Régi, idillikus fényképalbumokra emlékeztette öntudatlanul is, amelyek mintha csak azt akarnák érzékeltetni, hogy azért élünk, hogy egy-egy fénykép erejéig elraktározassunk az örökkévalóság számára. Hogy miért él az ember ezen a keserves világon, azt Póluska egyre kevésbé tudta volna magának megmagyarázni, de a fényképekből áradó siralmasan nevetséges (élet)bizonyítékokról mindig is megvolt a véleménye. Igazi fényképalbumuk különben is csak Henis bácsiéknak van, akik még a háború előtt Amerikába emigráltak, s onnan küldözgették haza irdatlan mennyiségben a fényképalbumaikat arról, hogy itt állunk (mármint Henis és Maca) legújabb nyaralónk lépcsőjén, itt meg vitorlázni indulunk saját vitorlásunkon. Csak nehogy egy szép napon úgy maradjanak, egyszer s mindenkorra.

Egészen más a helyzet szüleik egyik rosszul sikerült esküvői képével. Mérsékelten vagy inkább mesterkéltén derűs arccal állnak a fényképész színe előtt, csak épp – minő fura véletlen, mindketten ugyanabban a pillanatban pillantottak, s így – csukott szemmel. Lehetne ezt egy igazi családi összhang előrevetülő szimbólumának is tekinteni, de ez már csak azért sem jöhet számításba, mert az együtt töltött évtizedek folyamán bőségesen beigazolódott, hogy valamiféle összhang anyja és apja között a legritkább esetben fordult elő, akkor is csak röpke átmenetiséggel. Egyszerűen a legjobb esetben is mindössze az adatott meg, hogy szellemesen, már-már hangulatosan replikáltak egymás rovására. Gyerekek, azt szerettem anyátokban, hogy ilyen rendszerető. Még álmomban sem fordult elő, hogy ebben a háznál valamit is a helyén találtam volna – így az apjuk, mire az anyjuk: én

meg az apátok rosszmájúságában megmutatkozó következetességet, és így tovább.

Póluska az idők során egyre inkább azt a feltevést hitte valószínűnek e sokat nézegetett „elfuserált” esküvői képpel kapcsolatban, hogy szülei vagy az elkövetkező esztendőök látnoki felismerése végett hunyták le szemüket, vagy ellenkezőleg, már abban a pillanatban rádöbrentek, hogy (számukra) jövő idő nincs is. Vagyis, ami jobb korszakokban időnek nevezetett, az már rég nem is az, mint a túl bőre és formátlanra szabott ruhákban lötyög az ember.

Viktornak, akiben úgyszintén világosodni kezdett a felismerés, hogy az élet eseményeire csak rosszul lehet emlékezni, néhány évtizeddel Lolával kötött házassága után úgy kezdett rémleni, hogy húga akkor akasztotta ki szobája falára – egy finom ébenfa keretben – szüleiknek ezt az *elfuserált* esküvői képét, amikor az ő házassága Lolával – a vak is láthatta – végképp kátyúba ragadt. A hideg futkározott a hátán, amikor belépett húga szobájába, s noha rá sem nézett soha e képre, mindig csak mellé, ez is untig elég volt ahhoz, hogy mondhatatlan szorongás, sőt düh és kétségbeesés vegyen rajta erőt, amelyen természetesen előbb-utóbb úrrá lett, mert mint idősebb testvér belső kötelességének érezte, hogy húgával szemben messzemenően toleráns magatartást tanúsítson mindenkor. De házasságának az egyre megszibb múltba távolodó éve során épp következetes mellénézései folytán egyre inkább felismerte ebben az *elfuserált* esküvői képben a sajátját Lolával. Ennyire vakon, ilyen jövőtlenül csak őket kettőjüket lehetett lencsevégre kapni. Se múlt, se jelen, se jövő. Két holtmeredt alak valamely fotográfián, lehunyt szemmel, sehonnan sehová. Hisz a többi már csupa *fölösleges viszontagság* volt, *semmiért egészen*. És e vak tekintetek is – minden mély belső viszolygása ellenére – egyre ismerősebbekké lettek. Vajon nem a saját tekintetének szakasztott mását jelenítik-e meg? Vajon nem így róttta-e végig egész aprólékos rendszeretben töltött életét ő maga is? Ő mint a férfias megbízhatóság, felelősségteljes komolyság eleven megtestesülése. Ugyanilyen kihunyt szemmel róttta az utcákat, járt a hivatalba, hivatali munkatársaira pedig éppen ugyanígy nem tudott ránézni, mint e kísérteties fényképen látható esküvői párra.

Egyetlen kartársához fűzték közelebbi, úgymond „baráti” kapcsolatok, – ő, még most is visszacseng fülében Lola és Póluska csúfondáros nevetése, akik sátáni kajánsággal derültek ennek az ő *Illés* kollégájának a fokozhatatlan korlátoltságán. Ahogy ez a két, hozzá oly közel álló nő tudott hahotázni ezen az *Illésen!* Úgy megy utánad, mint egy kis pulikutya! Ez, ha az életében álmódott valamiről, csakis arról álmódhatott, hogy a te barátoddá sikerült *avanzsálnia* az életben. Az az észbontóan falusi szögletesség, mi több, eredendő és helyrehozhatatlan bárdolatlanság, ami minden mondatá-

ból és mozdulatából áradt! A meggyőződéses tekintete, ha közigazgatási ügyekről esett szó, amelyekről valójában halvány fogalma sem volt, mert mindenben Viktor lévén a mintája és példaképe, csak elszajkózta a tőle hallottakat, persze teljes híján Viktor szókincsének, lényegre tapintó beszéde választékosságának. Felnőtt léttére is tipikus példája volt ez az *Illés* annak a diáktípusnak (amelyből mindenkor és mindenütt akad egy-két példány az osztályban), aki csupa belső bizonytalansággal pislog, ha felszólítják, és végül erényt kovácsol abból, hogy ő mindig rengeteget tanul, ő *dolgozik* (tanár úr kérem, én készültem), csak éppen mindig beleszorul az a rengeteg tudás, és amit sikerül a felelések alkalmával kipréselni magából, az csupa zagyva hebegés-habogás. Hogy miket hahotáztak ezen Póluska és Lola *annak idején*. Meg például az olyan eseteken, amikor *Illés*, összetalálkozván velük, körülbelül úgy fordult feléjük, olyan meghajlással, mintha a törzsét fából faragták volna, kezeivel viszont abban a pillanatban nem tudna mit kezdeni, és indokolatlanul himbálja jobbra-balra, mint az a kamaszokra oly jellemző, egyszóval a maga sutaságának teljében azt mondja ez az *Illés* Póluskának és Lolának: Mély hódolatom a fiatalasszonyoknak – majd mint akit egyszeriben tudathasadás ér, s akár egy suhanc suszterinashoz fordulna, megkérdezi tőlük: nos, hogy ityeg a fityeg? Viktornak még az is megfordult a fejében, hogy felesége és húga még attól sem tántorodhatott vissza, hogy a maguk női intuíciójával addig merészkedjenek, hogy megállapítsák, hogy ez az ő *Illés* kollégája még a feleségével való szeretkezéshez is nyilván úgy készül fel, mint valaha egy-egy iskolai órára. Egyszóval, hogy levetkőzvéen anyaszült meztelenre, élére hajtva teszi a széktámlára a nadrágját, gondosan összehajtogatja az alsóneműjét, majd legvégül még a karóráját is lecsatolja, s aztán hát, jöjjön, aminek jönnie kell, ő „felkészült” rá.

Lola, Viktor néhai és egyetlen felesége elválásuk után nem sokkal újra férjhez ment egy fővárosi banktisztviselőhöz, s aztán, aránylag fiatalon, negyvenkét éves korában rövid és súlyos betegség után elhalálozott. Amikor Viktor hírért vette Lola újbóli férjhezmenetelének, valahogy megnyugodott. Soha, s most már alighanem élete végéig sem tud tisztába jönni saját zárkózottságának legmélyebb okaival. Nagyon szerette Lolát, pedig az első perctől fogva tisztában kellett lennie azzal, hogy mennyire különböző természetük van. Hogy Lolából sohasem lehetett volna gondos családanya és konyhában tüsténkedő háziasszony. Miért fűzte oly görcsös eltökéltséggel épp az ő lényéhez ebbéli ábrándjait? Az élet legfontosabb dolgaira egyszerűen nincs az égardta világon semmilyen magyarázat. Az életet csak lázzal lehet élni – írta egykoron egyik legkedvesebb írója. És Lola, a maga részéről mindent el is követett, hogy lázzal élje. Csak hát, szegény megboldogult, ő is mindig egymagában lobogott ebben a bizonyos lázban – ahogy az már lenni szokott. Viktor sokat eltöprengett azon is, hogy ő mennyire tá-

vol látszott lenni mindenkor ettől a *lázban éléstől*, de vajon nem e lát egy fajtája – mintegy a szárazvillám analógiájára – az a visszafogottság is, amely az ő sorsdöntő férfiéveit olyannyira meghatározta? Hogy annyira a *nincsen remény* jegyében éljen, érezzen és viselkedjen valaki, amikor a tulajdon, valóban rajongva szeretett feleségét a patikárius Hartman Gyuszi karjaiban találja! Mi más ez, mint sajátosan katolikus neveltetésből eredő renyhe belenyugvás abba, hogy *változtatnod nem lehet*, fogadd hát el, hogy siralom-völgy ez az egész, ahol élned megadatott.

Lola halála előtt nem sokkal teljesen véletlenül összefutottak a főváros egyik forgalmas sugárútján. Hogy a tolongó emberáradat közepette ugyanabban a pillanatban vették észre egymást, ez megint csak az élet rejtélyei közé tartozik. Lola már-már az aszottságig lesóványodott, súlyos fájdalmai enyhítésére rendszeresen kapta a morfiuminjekciókat, de Viktor ebből a maga jellegzetesen mellénéző modorában mit sem észlelt (s már Lola halála után jutott mindez tudomására), csak tekintetének sugarasságára figyelt fel, alig-alig rápillantva is, s újra csak azt kellett megállapítania, hogy számára ez az asszony – ennyi év elmúltával is – varázslatosan szép és vonzó. Mindkettőjükre jellemző módon Lola futott oda hozzá, ölelésre tárt karokkal: Drága-drága Viktor – súgta kissé rekedtes hangon, mégis mondhatatlan lágyssággal. Ő pedig csak állt, meredten, hivatalnoki aktatáskájába kapaszkodva görcsösen, mint akinek gyökeret eresztett a lába. – Gyere, meghívlak a legközelebbi cukrászdába, és kibeszélgetjük magunkat. Ezer éve nem láttalak – így az ő valamikori felesége. Mire ő, teljes külső-belső elgémberedéssel Lola és egész elfuserált házasságuk iránt, csak annyit tudott rá jellemző fegyelmelmeztséggel kimondani, hogy kedves Lola, nincs nekünk már miről elbeszélgetnünk ebben az életben. – Mire a volt felesége, fáradt, beteg arcán még mindig az iménti kislányos elragadtatással: – Nincs még minden elveszve, Viktor! De hát akkor isten veled! – s azzal, kissé billegő járásával tovalibegett.

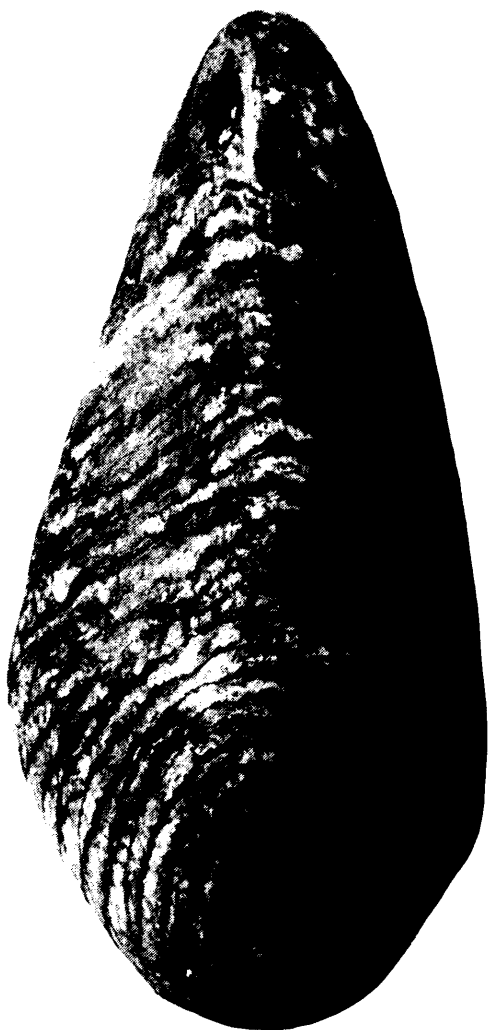
Viktoron a volt felesége halála fölötti igazi megrendültség, az igazi gyász akkor uralkodott el igazán, amikor Lola legalább húsz éve a föld alatt volt már, és Póluska hetek óta nagybetegen feküdt ágyában. Lola halálának hírért annak idején Póluska is, ő is valami furcsa, feltörhetetlen hallgatásba burkolózva vették tudomásul. Viktor előtt világos volt, hogy e halálesetről egyedül Póluskával válthatna szót, de húga még annyit sem tudott kipréselni fogai közt, hogy szegény megboldogult. Ő pedig hetekig ténfergett ideoda a tágas házban, és ugyancsak képtelennek bizonyult egyetlen szó kiejtésére is. Húga pedig látszatra egészen más dolgokkal volt elfoglalva. Leginkább azzal, hogy anyjuk esküvői ruháját öltötte magára, s Viktor végül már azt sem tudta, vajon esküvői ruhás húgának a hálószobában elhelyezkedő nagy „szárnyas” tükör valamelyikében látja e mását, vagy épp valósá-

gosan áll vele szemtől szemben. Igyekezett húga újabb „tébolyában” eligazodni, de lelke mélyén pontosan tudta, hogy nem más ez, mint a tulajdon gyászától való menekülés. Húsz év múltán azonban, amikor húga már nagybetegen nyomta hetek óta az ágyat, egyszeriben megrohanta az oly sokáig elodázott emlékezés. S ahogy ténfergett a már-már holtüres hatalmas házban, egyszeriben innen is, onnan is közeledni vélte Póluska egykori menyasszonyi ruhás karcsú alakját, aztán egyszerre csak úgy tűnt, nem is Póluska közeledik felé, hanem Lola, elegáns és habkönnyű menyasszonyi ruhájában, majd meg anyja és apja lép ki a képkeretből, s ők jönnek felé, hunyt szemmel a szárnyas tükörből felbukkanva. S amint egy alkalommal belépett húga szobájába, arra lett figyelmes, hogy nincs többé abban a bizonyos ébenfa keretben apja és anyja néhai, *elfuserált* esküvői fényképe. A keret üresen meredezik a falon, pedig most végre nyílegyenesen ránézett, és nem mellé. Senkinek a képe sincs többé abban az ébenfa keretben.

Odaült nagybeteg húga mellé, gyöngéden megtörölgette gyöngyöző homlokát. És oly aprólékos figyelemmel vett szemügyre maga körül mindent, ami örökös mellénézéseit folytán soha sem volt rá jellemző. Egyszeriben szeretett volna a legaprólékosabb gonddal mindent szemtől szembe megvizsgálni. Összenézni Póluskával, hogy valahogy, szavak nélkül is biztosíthassa arról, hogy ők igazán összetartoznak. Mennyire vágyott erre most, de húga szemei csak lassan, erőtlenül nyíltak fel olykor, s akkor is már csak valami végérvényes elrívülés tükröződött bennük. Alighanem órák teltek így el, szinte észrevétlenül. Majd amint Viktornak egy pillanatban újra odatévedt fürkésző tekintete az üres ébenfa keretre, meghazudtolhatatlan bizottsággal *látta*, hogy Énekes Krisztina áll ott karcsú és sugarasan. Érezte hamvas testének mondhatatlan közelségét, a menyasszonyi ruha alatt ereinek forró lüktetését. S mintha tizenhat éves kora óta egyvégében mi sem történt volna, mintha eközben egyáltalán nem létezett volna idő, egyszeriben felpattant, hogy kiemelje abból a képkeretből Énekes Krisztinát, és szenvedélyesen magához ölelje, gyöngéden kibontakoztassa karcsú és remegő testét a habkönnyű menyasszonyi ruhából, s aztán az idők végtelenjéig tartóan újra meg újra magáévá tehesse őt, amikor csupa gyönyörtől gyöngyöző testük egygyé forr végre.

Nem tudni, mennyi idő múlt el így, csak húga nyirkos tenyerét érezte kezében. Végtelen gyöngédséggel nézte a könnyű takaró alól kirajzolódó alélt testét, elgyötört arcát, az elrívedésben már-már kihunyt szemét. – Nincs még minden elveszve, Póluska – suttogta egészen közel hajolva hozzá. Majd húga, akinek szemlátomást nagy erőfeszítésre volt szüksége, hogy válaszolhasson, bizonyos idő múltán csak annyit tudott, alig hallhatóan el-suttogni, hogy „Családunk története immár befejeztetett, Viktor. De te

még fenntarthatad volna megmaradásunknak legalább az illúzióját, ha nem lettél volna világeletemben olyan megátalkodottan halálraítélt.” Aztán a kimerültségtől hosszú álomra zárult szemmel a fal felé fordította fejét.

Baranyi Markov Zlata: Kő